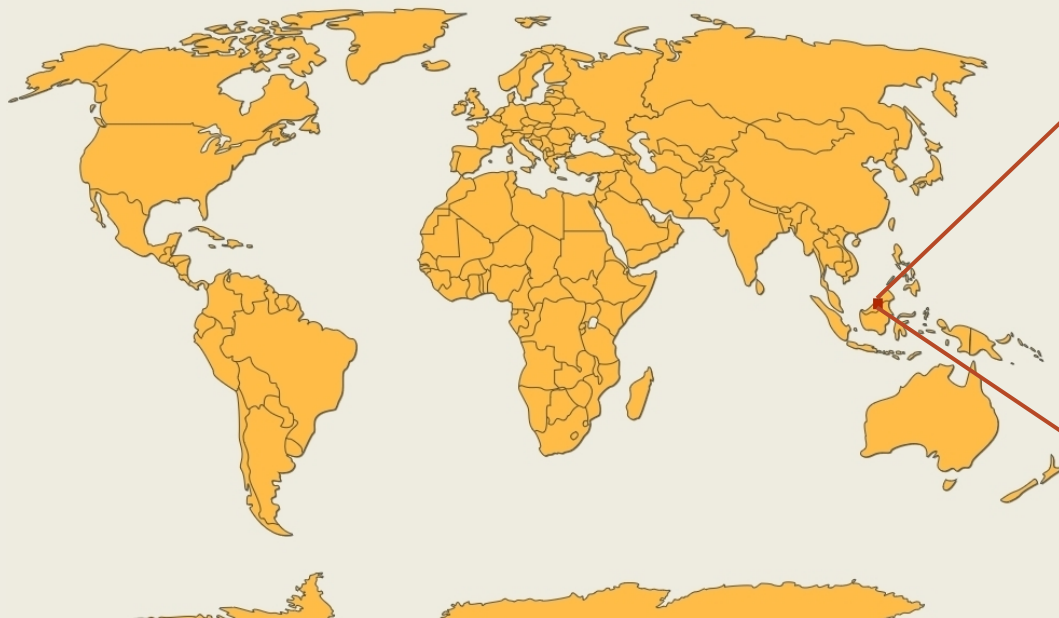

Het land van de Witte Radja's

Maleisië | Anno 2016

Woensdag 30 maart Kuching.....	2
Donderdag 31 maart Bako National Park.....	8
Vrijdag 1 april Kampung Mongkos.....	16
Zaterdag 2 april Kuching.....	24

Woensdag 30 maart | Kuching

Wat onzeker staat Edgar ons op [Kuching International Airport](#) op te wachten. Drie dagen lang zal hij niet al te opvallend onze gids proberen te zijn. Een grote *bas persiaran*, een personenbus, heeft hij mee, met Jef aan het stuur. Beiden behoren ze tot de Bidayuh, een stam die de heuvels tussen Kuching en de grens bevolkt, maar die zich ook net over de grens, in het Indonesische [West-Kalimantan](#) ophoudt.

Daar kan je nog traditionele langhuizen van de Bidayuh aantreffen, legt Edgar uit, terwijl we naar het centrum van [Kuching](#) afzakken. Overmorgen zullen we er een langhuis bezoeken. Eeuwenoude tradities worden daar nog in ere gehouden, maar ook de moderne tijd laat er zijn rechten gelden. Een Mercedes of een Ferrari naast het langhuis, dat mag ons dus niet verbazen, voegt hij er met pret-oogjes aan toe. Oeps, al meteen een dijkletser die we niet hadden zien aankomen. De vooruitgang is immers niet te stoppen, besluit Edgar enigszins te-leurgesteld.

Het is dichtbewolkt en nat, maar gelukkig regent het niet meer. Met bijna 700 000 inwoners is Kuching een welvarende stad die bruist van het leven. Het contrast met de serene rust van het regenwoud van deze ochtend kan niet groter zijn. Bovendien is dit een op-en-

top Chinese stad. Etnische Chinezen bepalen voor een groot deel haar uitzicht en haar dynamiek. Maar ook Indiërs en vooral Maleiers zijn in het straatbeeld op te merken.

Dat *kucing* in het Bahasa Malaysia kat betekent, wordt gretig aangegrepen om Kuching als Kattenstad te profileren. Standbeelden van katten zijn er ten overvloede – ze lijken met elkaar te wedijveren inzake kitsch. De stad gaat zelfs prat op een heus kattenmuseum.

In het centrum van de stad, pal op de oever

van de brede Sarawak, vinden we onze stek voor de komende drie nachten. Met de zon die in het westen de laatste uren van de dag aankondigt, is het uitzicht over de rivier en de historische gebouwen op de andere oever fabelachtig.

Het loopt al tegen vijven als we naar het [Waterfront](#) afzakken. Een tiental jaar geleden is de Promenade gerenoveerd en nu is het aangenaam wandelen langs de kade, de parkjes, een occasioneel eetkraampje. Stroomafwaarts is zelfs een kleine dam gebouwd om

het water op een constante hoogte te houden.

Een merkwaardige periode was dat, het bewind van de Witte Radja's in Sarawak

---

De hoofdstad van de provincie Sarawak is dit dus. Het indrukwekkende gebouw aan de overkant van de rivier is dan ook de [Dewan Undangan Negeri Sarawak](#) – zeg maar het parlamentsgebouw van de provincie Sarawak. Eigenzinnig en eigentijds, met een duidelijk Maleisische insteek, is het sedert zijn oprichting in 2009 hét icoon van de zelfbewuste stad.

Het witte, wat afgebladderde gebouw daarnaast is [Fort Margherita](#). Zelfs zijn toren van vijf verdiepingen valt in het niet naast het immense parlamentsgebouw. Charles Brooke, de tweede Witte Radja, liet dit fort in 1879 oprichten in een poging een einde te maken aan de raids van piraten tegen Kuching.

Een merkwaardige periode was dat, het bewind van de Witte Radja's in Sarawak. In 1839 was een opstand in Brunei een beetje uit de hand gelopen. De sultan slaagde er maar niet in de opstandelingen te verslaan. James Brooke, een welgestelde Brit die over een boot en wat wapentuig beschikte, stak een handje toe en versloeg de rebellen. Als

Kuching – Sarawakrivier, parlamentsgebouw, Fort Margherita

Dewan Undangan Negeri Sarawak (parlementsgebouw)

Kuching de Kattenstad

Paleis van Charles Brooke

beloning gaf de sultan hem Sarawak in volle eigendom.

Voortaan zouden James van Sarawak en zijn opvolgers als erfelijke monarchen persoonlijk over Sarawak regeren. Een beetje zoals Leopold II van België bijna een kwarteeuw persoonlijk over Kongo-Vrijstaat regeerde. Met dit verschil dat de Brooke's het meer dan een eeuw volhielden en dat de plaatselijke bevolking er wel bij voer. James betrok de stamhoofden bij het beleid, bestreed de piraten, ontmoedigde Europese immigratie en weerhield rubbermagnaten ervan grote delen van de jungle te verwoesten om er plantages aan te leggen. Plaatselijke gebruiken hield hij in ere, op één na – het koppensnellen. Het zou echter nog ruim anderhalve eeuw duren vooraleer zijn verbod de gewenste uitwerking had. In 1946, kort na de tweede wereldoorlog, schonk de laatste

Chinatown – Boog van de Harmonie

Witte Radja het gebied aan de Britse overheid.

Plaatselijke gebruiken hield hij in ere, op één na – het koppensnellen

Langs het parkje kuieren we verder over de promenade. Het is licht bewolkt, maar zeer zonnig. Van regen valt hier niets meer te bespeuren. Een fraaie reizigerspalm trekt onze aandacht. De brede bladeren vormen een mooie vlakke waaier. Zijn naam dankt hij aan het water dat in de oksels van de bladstelen te vinden is en drinkbaar zou zijn – voor zover de aanwezigheid van muggenlarven en bladresten je niet doet kokhalzen. Iets verderop staat een standbeeld van, welja, speelse katten.

Tijdloze charme is onmiskenbaar aanwezig in de Astana, het witte paleis dat Charles

Hiang Thian Siang Ti

Hiang Thian Siang Ti

Hiang Thian Siang Ti – Draken op het dak

Brooke in 1869 aan de overkant van de rivier liet oprichten. Voor wie het niet begrepen heeft, wordt in de netjes aangelegde tuin de naam van het paleis in reuzegrote, witte letters gespeld. Nog steeds resideert de gouverneur van Sarawak er. In de voorgrond glijdt een *bot tambang* over het water, een deels overdekte watertaxi met de beeltenis van een grote neushoornvogel op de voorplecht.

Er is iets op til, maar wat, daar hebben we voorlopig geen vermoeden van

Rode lampions met wenskaartjes sieren Tua Pek Kong, een Chinese tempel op een heuveltje achter ons. Geregeld verschijnen vrachtwagentjes in het straatbeeld, met kleurrijk uitgedoste jongeren in de laadbak. Hun tenue is meestal rood, voor Chinezen de kleur van de vreugde. Er is iets op til, maar wat,

daar hebben we voorlopig geen vermoeden van – waar is Edgar als je hem nodig hebt?

Jalan India, Kuchings winkelstraat, blijkt wegens renovatiewerken moeilijk toegankelijk te zijn. Rechtsomkeer dan maar, naar de Boog van de Harmonie, de toegangspoort tot de wijk die ooit als Chinatown bekend stond. Twee militairen houden er discreet een oogje in het zeil.

Van de traditionele houten huizen met daken van nipapalmen aan weerszijden van Jalan Carpenter blijft niets over. Ze sneuvelen in de grote brand van 1884. De huidige gevels ogen saai, tot plots de kleine tempel van Hiang Thian Siang Ti opduikt, enigszins geprangd tussen zijn burens. Oorspronkelijk dateerde hij van 1863, maar in 1884 ging ook hij volledig in vlammen op. De huidige versie dateert van 1889. Een typisch Chi-

nese tempel is het, met exuberante voorstellingen van draken op de nok van het dak, groene geglazuurde dakpannen, rode zuilen, kalligrafie in bladgoud.

Klaar voor de feestelijkheden

Bezoekers zijn er niet, de urne voor de wierookstokjes staat er eenzaam en verlaten bij. Een beetje vreemd is dat, want doorgaans zijn er in een Chinese tempel altijd wel gelovigen die dringend wat hulp nodig hebben. Daartoe wenden ze zich dan tot de tempelgod of tot hun voorouders. Een bizarre mix van boeddhisme en voorouderverering.

Tempels fungeren dus ook als een soort sociaal herverdelingsysteem

Toch reikt de rol van de tempel verder dan het religieuze. Want op de offertafels verschijnen voedsel, drank, fruit, zoetigheden. En er wordt geld geschonken – heel veel geld soms. Daarmee kunnen de tempels de noden van minvermogenden lenigen. Tempels fungeren dus ook als een soort sociaal herverdelingsysteem. Een win-winsituatie is dat voor rijk en arm. Rijken hopen er hun

Hong San Si – Offers

Draagbaar altaar van Kong Teck Choon

Hong San Si – Offers

zielenheil mee af te kopen, armen varen er wel bij.

Hand over hand neemt de drukte nu toe. De tempel van Hong San Si, op het einde van de straat, blijkt het epicentrum van de feestelijkheden te zijn. Want van deze tempel wordt de stichting op de 22e dag van de

tweede maanmaand gevierd. Laat dat nu net vandaag zijn.

*Gaandeweg heeft een vergoddelijke ster-
veling het tot patroonheilige geschopt*

Luidsprekers toeteren boven de hoofden van

de toeschouwers. Trommelaars doen daar nog een schepje bovenop. Rijen dik staan de mensen op de stoep toe te kijken – bijna uitsluitend etnische Chinezen. En een handvol westerlingen dus.

Een stoet is nog niet gevormd, maar steeds meer praalwagens maken hun opwachting.

Soms beelden ze klassieke motieven uit de Chinese mythologie uit, soms voeren jonge mannen op metershoge palen acrobatische drakendansen uit.

Baldakijnen die speciaal voor de feestelijkheden zijn opgericht – regenval kan je hier nooit

Hong San Si – Symbolische verbranding

Kaarsen offeren

Praalwagen met mandarijn

De stichting van Hong San Si herdacht

Praalwagen met prinsessen

uitsluiten – onttrekken de tempelgevel gro-
tendeels aan het zicht. Nog net kunnen we de
groteske draken, fenixen en andere mythis-
sche wezens ontwaren die de nok van het
dak bevolken. De tempel dateert vermoede-
lijk uit 1840, maar moest na de grote brand
volledig heropgebouwd worden.

Onder de baldakijnen staan zes mannen in
wit zijden hemd met drakenmotieven en
blauwe broek te glunderen. Zo dadelijk zal
hun de eer te beurt vallen om helemaal voor-
aan in de stoet het altaar met de godheid
Kong Teck Choon Ong te dragen. Een vrij
jonge god lijkt dat, met een rood aangelopen
gezicht. Het gaat dan ook niet om een echte
godheid, maar om een vergoddelijkte sterve-
ling, in 923 in [Fujian](#) geboren. Dat is de Chi-
nese provincie waar de meeste ethnische Chi-
nezen van deze stad oorspronkelijk vandaan
komen. Gaandeweg heeft onze Kong Teck

Praalwagen met acrobatische drakendansers

Choon Ong het hier tot een soort patroonhei-
lige geschopt van de lokale Chinezen.

Niet alleen op straat, ook binnen in de tempel is het een drukte van je welste. Kennelijk wil iedereen op deze dag zijn offer brengen. Vandaar de leegloop in de andere Chinese tempels.

Op de offertafels liggen de giften hoog opgestapeld. Iedereen is druk met wierookstokjes in de weer. Daarmee proberen ze de aandacht te trekken van degene die hun verzoek moet inwilligen – de godheid dus, of hun voorouders. Sommigen hebben voor deze bijzondere dag zelfs in extra dikke en extra lange stokjes geïnvesteerd.

Terwijl ze met de brandende stokjes voor hun voorhoofd zwaaien, prevelen ze hun gebeden en formuleren ze hun verzoek. Daarna laten ze de stokjes rechtstaand in een urne

nasmeulen. Een geur verspreiden deze wierookstokjes amper. Het is immers niet het aroma dat van belang is. Het is de rook. Sommigen schromen zich niet kaarsen te ontsteken terwijl ze met de gsm in de hand een gesprek voeren.

Dat we ook in het taoïstische [Tua Pek Kong-tempeltje](#) de enige bezoekers zijn, verbaast ons al niet meer. De oudste tempel van Kuching is dit. Oorspronkelijk da-

teerde hij van 1823, maar zoals alle gebouwen in deze omgeving ging hij in 1884 in de brand ten onder. Wat hem echter bijzonder maakt, is zijn ligging op een kleine heuvel, met zicht op de waterkant en de Sarawak. Zijn *feng shui*, zijn harmonische integratie in de omgeving, is onovertroffen. Chinezen vinden dat ontzettend belangrijk.

[Top](#)

Donderdag 31 maart | Bako National Park

Kuching mag dan bijna een miljoenenstad zijn, het regenwoud is er nog steeds binnen handbereik. Meer bepaald onder de vorm van het [nationaal park van Bako](#) op het schiereiland Muara Tebas, amper 37 km noordwaarts. Vandaag zal dat onze bestemming zijn.

Met de lunchboxen onder de arm klimmen we aan boord van Jefs bus. De dichte bewolking die bij het ontwaken de stad nog in haar greep had, heeft terrein prijsgegeven. De zon priemt nu wellustig door de gaten. Dat biedt ons ampele gelegenheid om de kwaliteiten van de stad te waarderen, met haar brede lanen en haar groene aanplantingen. Rond de Hiang Thian Siang Ti-tempel blijkt de rust weergekeerd.

Economisch boert het multiculturele Maleisië vrij goed. Dat is ooit anders geweest. Na de tweede wereldoorlog was het de verliezer Japan die in het Verre Oosten het voortouw in de economische groei nam. Dat het de Japanners verboden was een leger op de been te brengen, bracht met zich mee dat er meer geld beschikbaar was voor hun economie. Al spoedig vonden goedkope Japanse producten vlot hun weg op de wereldmarkt.

Medio 1997 spatte de zeepbel uit elkaar

Geïnspireerd door dat succes gingen ook Taiwan en Zuid-Korea die weg op. Vooral *Made in Taiwan* zou in West-Europa hoge toppen scheren. Naarmate landen zoals Thailand,

Maleisië en Indonesië datzelfde peloton onderaan vervoegden, gingen de koplopers zich in hoogtechnologische producten specialiseren.

Maleisië zat in de lift. Er kwamen fabrieken, boeren werden arbeiders, de lonen stegen, de koopkracht nam toe, kredieten werden zorgeloos verstrekt, het land ging boven zijn

stand leven. Medio 1997 spatte de zeepbel uit elkaar. Samen met de Thaise baht en de Indonesische roepie tuimelde de Maleisische ringgit naar beneden. Waar je voordien 18 000 ringgit voor één Amerikaanse dollar 1 USD ontving, was dat nu 3 000 ringgit.

Thailand en Indonesië vroegen en kregen voor miljarden hulp van de Wereldbank en het IMF onder de vorm van leningen. Niet zo in het Maleisië van Mahathir Mohamad. Die weigerde elke lening en zorgde er voor dat het land er op eigen kracht weer bovenop kwam. Het legde de vader van Maleisië op politiek vlak geen windeieren.

Tegenwoordig haalt Maleisië zijn inkomsten onder meer uit hout, toerisme, textiel en assemblage van auto's. Maar dat is vooral in de

grote steden het geval. In het binnenland voorzien de mensen zelf in hun levensbehoeften, in het bijzonder in Sabah en Sarawak.

Het oudste nationaal park van Oost-Maleisië, opgericht in 1957, wordt alom geprezen voor zijn biodiversiteit

Ondertussen heeft een dicht wolkendek de zon verbannen. Nipapalmen schuiven aan het raam voorbij. Het lijkt wel alsof ze netjes langs de brede laan aangeplant zijn, maar dat is niet zo. Merkwaardige bomen zijn het, schijnbaar zonder stam, met weelderig groene palmtakken die tot negen meter hoog kunnen reiken. Een modderige ondergrond is de favoriete stek van de nipa. Daarin ontwikkelt hij ondergronds een horizontale stam. Eertijds werden nipabladeren gebruikt om de daken van langhuizen te bedekken.

Kwart na negen is het als we het vissersdorpje **Bako** bereiken. De toegangspoort tot het nationaal park noemen ze zich. En dat klopt, want enkel van hieruit kan je het park per boot bereiken. Rivieren zijn hier nu eenmaal belangrijke verkeersaders.

Met vier snelle bootjes varen we de modderbruine **Tabo** af, het rustige water van de Zuid-Chinese Zee tegemoet. Langs de

Mutslangoer (jong)

Wijfe met jong

Duwen en trekken om het jong

Pandanus

kustlijn gaat het vervolgens vrijwel pal noordwaarts. Mangrodebossen, dichtbeboste heuvels en kalksteenrotsen schuiven in de verte voorbij. Geregeld dringt de zon door de wolken.

Even voor tien gaan we aan wal in Telok Assam, de baai van Assam. De kleine **pier** bevindt zich op een steenworp van het hoofdkwartier van het park. Groot is het park niet – met

2 727 hectare is het slechts één derde van het district Antwerpen. Maar het is het oudste nationaal park van Oost-Maleisië, opgericht in 1957, en het wordt alom geprezen voor zijn biodiversiteit.

Een grote pandanus rijst naast het plankenpad op. De lemmetvormige, licht gekartelde bladeren ontspruiten spiraalsgewijs uit de wortel. Schroefpalm wordt de pandanus daarom ook wel eens genoemd, alhoewel hij met palmbomen evenveel gemeen heeft als met suikerriet of maïs. Zijn rijpe, oranje-rode

vrucht bestaat uit kleine steenvruchten die tegen elkaar geklit zijn, en lijkt uiterlijk een beetje op een ananas.

Hoog in een boom houdt een aapje met oranjebruine vacht ons scherp in de gaten. Even later daagt de moeder op, met de typische zilvergrijze kuif en vacht van de mutslingoer. Prompt begint ze haar jong te vlooiën. Althans, dat lijkt zo. Maar waarschijnlijker is dat ze lekkere zoutschilfers van tussen de haren van het jong aan het plukken is. Af en toe

Neusaap

Baardzwijn

werpt ze een achterdochtige blik op ons, vele meters lager op de begane grond.

Een tweede mutslangoer komt zich met de gang van zaken bemoeien. Na wat schermutelingen slaagt hij er in het jong naar zich toe te trekken. Op zijn beurt begint hij van de zoutschilfers te smullen. Het jonge aapje blijft er onverstoord rustig bij.

lets verderop. Weer een aap, rustig op een tak, hoog in een boom. Maar dit is niet zo maar een aap. Dit is een neusaap. Nergens anders dan in Borneo komt deze apensoort voor. Eén van de lokale topattracties dus.

Nergens anders dan in Borneo komt deze apensoort voor

Alsof hij zich daar volkomen van bewust is, kijkt het jongvolwassen mannetje zelfzeker op ons neer – roodbruine vacht, grijze poten, witte staart. Hij zit wat verscholen tussen het gebladerte, maar met een beetje geduld krijgen we ook de neus te zien waaraan hij naam en faam ontleent. Een joekel van wel tien centimeter is het, het uiteinde bengelt ergens ter hoogte van zijn kin.

Het bizarre resultaat van seksuele selectie is dat. Mannetjes met zo'n onpraktische, grote neus zijn bij de wijfjes kennelijk meer in trek, omdat ze gezonder en sterker lijken en wellicht een beter nakomelingschap leveren.

De bolle buik is dan weer kenmerkend voor mannetjes én wijfjes. Die hebben ze aan hun dieet te danken. Een mannetje kan 20 tot 25 kg wegen, een wijfje 12 tot 15 kg. Evident is het niet om met dat gewicht hoog in de bomen te leven. De sappigste blaadjes, op de uiteinden van de takken, blijven dan buiten je bereik. Je moet het met taaier bladeren stellen. Om die te verteren heb je een omvangrijk spijsverteringsstelsel nodig. Neusapen moeten hun voedsel zelfs deels herkauwen.

Orang belanda, zo zijn de Maleisiërs de neusaap gaan noemen, Hollandse mens. Want op sommige punten – we denken aan de neus, maar ook aan de buik – was de gelijkenis met de Hollandse kolonisten die in het begin van de 17e eeuw op het toneel verschenen, toch wel treffend, vonden ze.

Een amorfe massa hangt roerloos tegen een hoge boomstam. Aan de bruine vacht met onregelmatige witte vlekken krijgen we aanvankelijk kop noch staart, maar het blijkt een Maleise vliegende kat te zijn, ook wel *colugo*

Maleise vliegende kat (colugo)

Groefkopadder

Wenkkwab

Slijkspringer

Wenkkwab

genoemd. Met katten heeft deze solitaire boombewoner nochtans geen enkele verwantschap. Tussen nek, poten, vingers en staart heeft ze een vlieghuid. Tot honderd meter ver kan ze daarmee zweven. Ze lijkt sterk op een vliegende eekhoorn. Alleen diens lange, wollige staart heeft ze niet.

Officieel staan ze als vis geboekstaafd. Toch houden ze zich vooral aan land op

Op het erf van een verlaten hut scharrelen enkele baardzwijnen rond, op zoek naar noten en zaden. Moeders mooiste kan je hen niet noemen, met die groezelige bleke baard op hun trechtervormige snuit. Gelukkig zijn het tamme dieren, want een wild mannetje rijgt je aan zijn slagtang voor je er erg in hebt. Een beekje kruist ons pad. Een compleet an-

dere biotoop is dat. Een donkerblauwe gevlekte wenkkwab staat aan de rand van zijn holletje, klaar om weg te duiken. Met zijn ogen hoog op steeltjes observeert hij de omgeving, maar het zijn vooral de trillingen in het zand die hem voor naderend gevaar waarschuwen.

Zoals bij alle mannetjes is één van zijn scharen tot monsterachtige proporties uitgegroeid – soms bijna de helft van zijn lichaamsmassa. Die orangerode schaar met wit uiteinde gebruikt hij om indruk te maken op wijfjes. Of om een rivaal mores te leren. Eten kan hij met die schaar niet. Daartoe gebruikt hij de kleine schaar. Telkens hij voedsel van de grond naar zijn mond brengt, lijkt het

wel alsof hij met de kleine schaar over de grote strijkt, zoals een strijkstok over de snaren van een viool. Hij dankt er zijn koosnaam vioolkrab aan.

Nog vreemder creaturen zijn de kleine slijkspringers. Officieel staan ze als vis geboekstaafd. Toch houden ze zich vooral aan land op, in de brakke overgang tussen nat en droog. Zolang er maar water over hun kieuwen loopt om hen van zuurstof te voorzien. Met hun borstvinnen waggelen ze over het zand, maar zo nodig kunnen ze hun rug krommen en een sprong van pakweg een halve meter maken – om een prooi te pakken te krijgen of een andere poel op te zoeken. Dat kunstje krijgen we jammer genoeg niet te zien.

Door het mangrovebosje trekken we naar de noordzijde van de baai. Kale stammen van dode bomen steken spookachtig boven het water uit. Een

Echte libel

lichtblauwe wenkkrab houdt ons parmantig in de gaten, de grote schaar in de aanslag, terwijl het grijze wijfje spoorlags in een holletje verdwijnt.

Een eremietkreeft sjokt moeizaam door het zand. Haar weke achterlijf beschermt ze met een grote, hoornvormige schelp, maar handig lopen is dat niet. Bovendien moet zo'n schelp al eens geruild worden voor een groter exemplaar. Zo zou er al eens een eremietkreeft waargenomen zijn die zich in een colablikje had gehuld. Een scharlakenrode echte libel laaft zich aan een bloem. Een slang ligt onder de bladeren van een plant op de loer.

Kwart na elf is het als we het mangrovebosje achter ons laten en de wandeling van anderhalve kilometer naar Telok Paku aanvatten, een baai aan de andere zijde van de heuvel. Een klauterpartij wordt het, over gladde wor-

Telok Paku

tels, ritselende bladeren en glibberige rot-sen, afgewisseld met vlotte stukjes vlonderpad, houten trappen en bruggetjes. Het is puffen en hijgen in de vochtige, tropische atmosfeer. Meteen weten we weer waarvoor onze wenkbrauwen dienen.

Tussen het gebladerte naast het pad zit een neusaap te schranzen. Veel meer dan zijn onverschillige ogen en zijn kolossale neus krijgen we van hem niet te zien. Rustig knabbelt hij verder, onze nabijheid deert hem niet.

Meteen weten we weer waarvoor onze wenkbrauwen dienen

Lang duurt het niet vooraleer de groene tunnel op een paradijselijk stukje strand tussen twee klippen uitmondt. Zon, zee, zand en torenhoge palmbomen zijn van de partij. Het hoogtij is voorbij, de zee trekt zich langzaam

maar zeker terug. Rotsen vol *potholes*, uitgeschuurd door kleine keitjes, komen bloot te liggen.

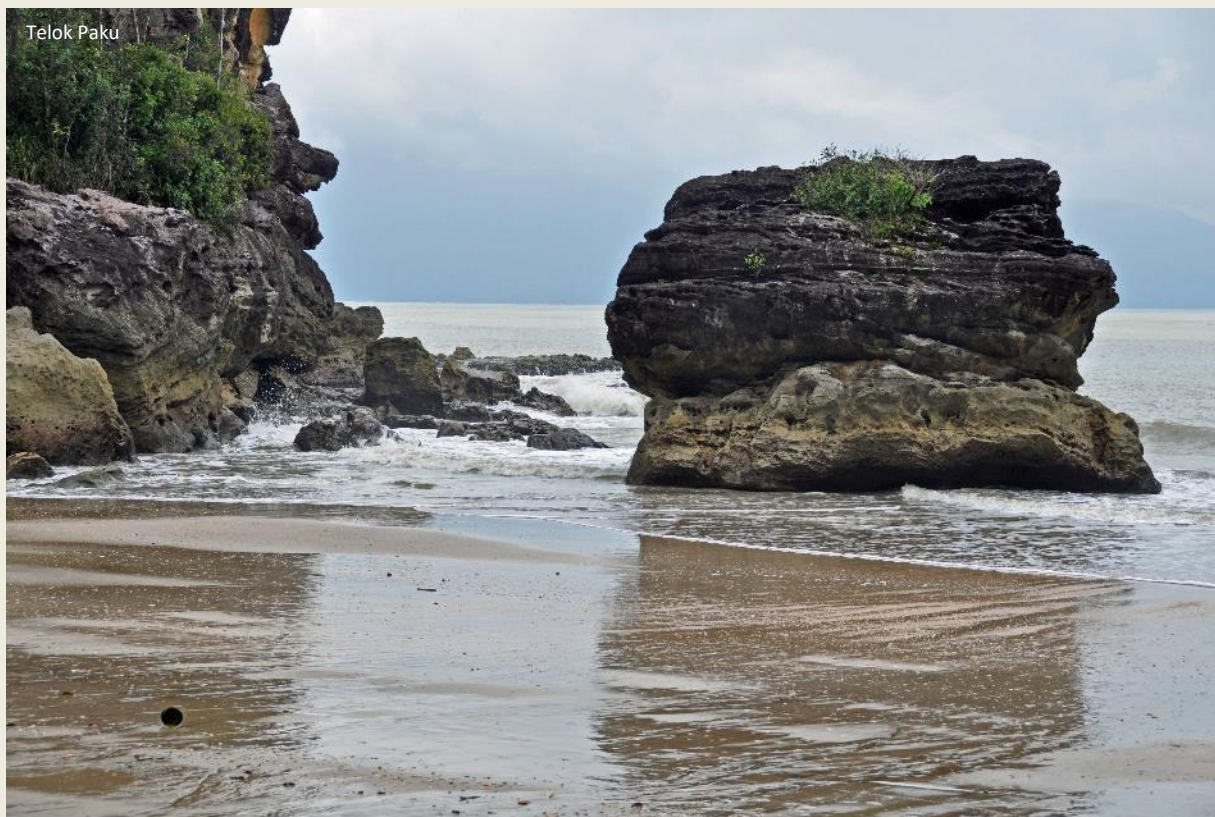
In de baai liggen een drietal bootjes geduldig te wachten. Niet geheel ten onrechte vermoeden de schippers dat er altijd wel wandelaars zijn die een terugkeer over de rotsen niet meer zien zitten.

Lunchpakketten veranderen in een vloek en een zucht van eigenaar

---

Net zo geduldig zitten java-apen op de rotsen te wachten. Want lunchpakketten, daar weten ze alles van. We hoeven ze maar tevoorschijn te halen, of ze komen in actie. Een mannetje bijt de spits af. Even later waagt ook een wijfje haar kans, terwijl een jong zich tegen haar buik vastklampt. Lunchpakketten

veranderen in een vloek en een zucht van eigenaar – al dan niet met toestemming van de oorspronkelijke eigenaar.

Krabbenetende makaak, zo wordt deze java-aap met zijn lange staart ook wel eens genoemd. Maar voorlopig merken we daar niets van – een krab mag zich hier veiliger voelen dan een lunchpakket. Mensenschuw zijn de java-apen al helemaal niet. Ze staan er bekend voor zich graag in de buurt van dorpen op te houden. Daar valt immers altijd wel wat te rapen.

Vlotter dan verwacht – we beginnen het nu wat gewoon te worden – keren we over het pad naar Telok Assam terug. Een korte pauze, en dan zetten we onze tocht verder naar [Telok Delima](#), een baai ongeveer een kilometer van het hoofdkwartier.

Een degelijk vlonderpad voert ons zuid-

waarts, tot er zich weer een heuvelrug aandient. Maar dat blijkt een makkie te zijn. We dalen af naar het strand en belanden te midden van een mangrovebos langs de kust. Een unieke vegetatie is dat, bomen die zich in de zilte golfslag van de zee weten te handhaven.

Telok Delima – Mangrovebos

Het is zelfs een beetje oppassen geblazen, want waar het vochtige zand van water verzadigd is, kan drijfzand ontstaan.

Het is laag tij. Langs de waterlijn zijn er enkele krabbetjes te bespeuren, maar het zijn vooral de slijkspringers die zich hier goed voelen. Onder de bomen steken honderden ademwortels als scherpe speerpunten een dertigtal centimeter uit het slib omhoog. Zij stellen de mangrovebomen via een ondergronds wortelsysteem in staat om zuurstof aan te voeren, een typisch kenmerk van een zwarte mangrove.

Het belang van dergelijke vloedbossen kan moeilijk overschat worden. Ze beschermen de kust tegen erosie, stormen en zelfs tsunami's. Maar ook de biodiversiteit vaart er wel bij. Want vogels en vissen komen zich graag in de beschutting van die wirwar aan wortels en takken veilig voortplanten.

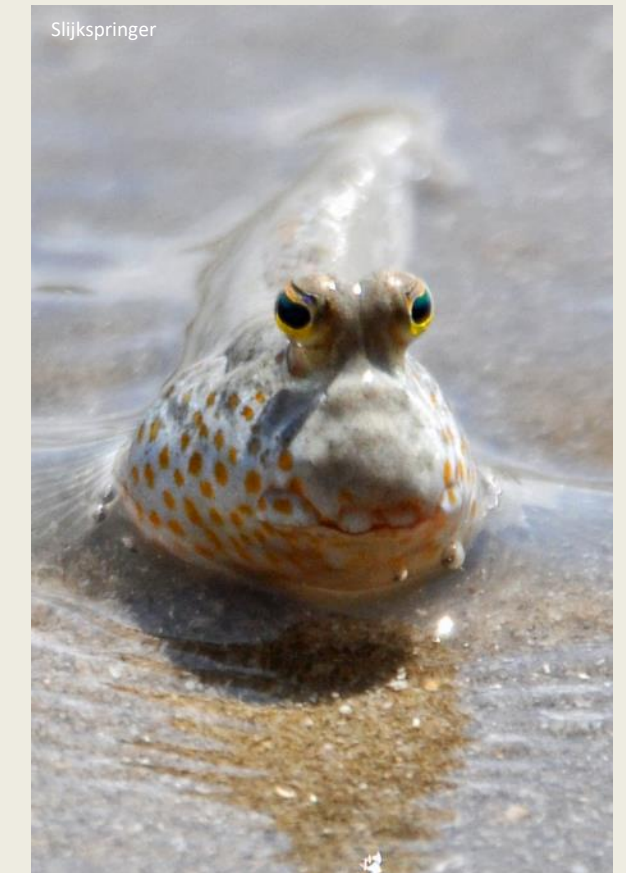
Het is zelfs een beetje oppassen geblazen voor het drijfzand

In zo'n omgeving zaadjes droppen in de hoop dat daar nieuwe bomen uit groeien, heeft natuurlijk geen enkele zin, ze spoelen meteen weg. Daarom heeft de natuurlijke evolutie de zaadjes van deze mangrovebomen van een

soort speer voorzien. Zodra deze loskomt van de boom, boort ze zich loodrecht in de modder en schiet meteen wortel om aan de getijden te weerstaan. Meteen, dat wil zeggen binnen het half uur, want het water is zo weer daar.

Even na half drie houden we het voor bekeken. We kuieren terug naar Telok Assam en waden door het water naar de wachtende boten. Langs de kust en via de Tabo gaat het per boot terug naar Bako, en vervolgens per bus naar Kuching.

Slijkspringer

Een dozijn restaurants huist zes verdiepingen hoog op het dak van een parkeergarage

Ver lopen is het niet voor het avondmaal. [Top](#)

[Spot Food Court](#) bevindt zich immers op weinig meer dan een steenworp van het hotel. Een verrassende locatie, die haar naam alle eer aandoet. Letterlijk dan, want een dozijn restaurants huist zes verdiepingen hoog op het dak van een parkeergarage.

Toch heerst er op die betonnen toren een aanstekelijke ambiance. Vele honderden gasten zitten op de overdekte terrasjes te kwetteren. Lege tafeltjes zijn er amper.

Onze benen gaan onder tafel bij Bukit Mata

Seafood. In een niet te stuiten tempo komen de gerechten voor de dag – krabbetjes, pijl-inktvis, gamba's, garnalen, mosselen, rundvlees, varkensvlees, varens, groenten, paddenstoelensoep. En meloen als dessert.

[Top](#)

Vrijdag 1 april | Kampung Mongkos

Zware regenwolken hangen laag over de stad bij het ontwaken, maar het regent niet meer. Vannacht is dat wel even anders geweest, toen een zwaar onweer over Kuching trok.

Belofte maakt schuld. Vandaag voert Edgar ons naar Kampung Mongkos in het thuisgebied van de Bidayuh, de stam waarvan hij zelf deel uitmaakt. Even na half negen zet chauffeur Jef er de beuk in voor een rit van ongeveer 110 km.

Langs een brede laan met fraaie aanplantingen en tweemaal drie rijstroken verlaten we de stad zuidwaarts. Reusachtige krottenwijken zoals in veel andere Zuidoost-Aziatische grootsteden zijn hier nog niet te bespeuren. Hier en daar koketteert een bewoner met een blauw dak – een teken van welstand.

De weg is nat, het miezert een beetje. Zou je het wegennet van Maleisisch Borneo schematisch weergeven, dan zou dat de vorm van een visgraat aannemen. Want vrijwel alle kleinere wegen monden op de Pan Borneo Highway uit, de levensader die het land van noord naar zuid doorkruist – van [Sematan](#) in het verre zuidwesten van de provincie Sarawak tot [Serudong](#) in het uiterste noordoosten van de provincie Sabah. Tussenin doet deze AH150 de provinciehoofdsteden Kuching en Kota Kinabalu aan, maar loopt hij ook dwars door het sultanaat [Brunei](#).

Af en toe priemt de zon nu door de wolken, terwijl er geen einde lijkt te komen aan de weelderig groene natuur die langs het raam voorbyschuift. Open plekjes zijn er niet, bomen en planten lijken enkel in XXXL-formaat te bestaan.

Bomen en planten lijken enkel in XXXL-formaat te bestaan

Gaandeweg blijft de regen achterwege. Het droge wegdek heeft een vrachtwagentje niet belet om helemaal over kop te gaan en in een diepe gracht te duiken. Een meute nieuwsgierigen heeft zich rond het kersverse wrak verzameld. Van de brokkenpiloot is geen spoor te bekennen.

Even voor tien bereiken we [Serian](#), de grootste stad in de omgeving, met 90 000 inwoners. Twee derde daarvan behoren tot de Bidayuh. *Land-Dayaks* noemt men hen ook wel eens, zelfs al wonen ze dicht bij zee.

Eveneens goed vertegenwoordigd in het straatbeeld zijn de Iban. Vreemd genoeg

worden zij *Zee-Dayaks* genoemd, al hielden deze notoire koppensnellers zich eertijds diep in het binnenland op. Hun bijberoep als piraat zit daar ongetwijfeld voor iets tussen. Ze schroomden zich immers niet diep op zee op rooftocht te trekken. Kwatongen beweren zelfs dat je nergens betere Hollandse antiek – in het bijzonder Delfts porselein – vindt dan bij de Iban, diep in het binnenland van Borneo.

Voor de meeste andere volkeren, zoals de Penan en de Berawan waartoe Petrus behoorde die we in Mulu ontmoetten, wordt de verzamelterm *orang oeloe* gebruikt – *mensen uit het binnenland*.

Serian kunnen we niet links laten liggen. Het is het kloppend hart van deze ontzettend

vruchtbare regio. De meest exotische groenten en vruchten vinden hun weg naar de stad, de markt puilt er van uit. Buitenissige vruchten trekken meteen onze aandacht – de rozenappel of *djamboe* met zijn felrode klok-vorm, de raapachtige wortelen van de *taro*, de kleine, onrijpe vrucht van de nipapalm, de helwitte, dikke scheuten van bamboe, de rozige bloemen van gember, de groene, peer-vormige zuurzak met vruchtvlees als van een *doerian* maar dan zonder diens kwalijke geur...

De bleekgele *longan* doet ons meteen aan een lychee denken – en hij smaakt er ook

naar, zo stellen we vast. Drakenoog wordt hij wel eens genoemd, omdat de gepelde vrucht op een oogbol met een zwarte pupil lijkt.

De meest exotische groenten en vruchten vinden hun weg naar de stad, de markt puilt er van uit

De bruine, schubachtige schil van de *salak* lijkt wel een stukje slangenhuid. Er onder blijkt een knapperige, vrij droge vrucht schuil te gaan.

De rode, geschubde drakenvrucht heeft het

tot nationale vrucht van Vietnam geschopt, al is deze *pitaja* eigenlijk uit de Nieuwe Wereld afkomstig. Het witte vruchtvlees is met zwarte zaden doorspekt. Zelfs boontjes hebben ze hier in XL-formaat – wel een halve meter lang.

In doorzichtige zakjes met water hangen levende visjes op hun koper te wachten. Zoals de witte arowana, een populaire aquariumvis. De goudkleurige variant wordt door Chinezen als een statussymbool gezien.

Opvallend is de kempvis. Zijn naam heeft hij

niet gestolen. Zet je twee mannetjes bij elkaar, dan zit het er terstond bovenarms op tot één van beide het leven laat. Maleisiërs kunnen het niet laten daar op te wedden.

Maar de kempvis is ook een schuimnestbouwer. Met zijn longachtig labyrintorgaan kan hij immers zuurstof rechtstreeks aan de lucht onttrekken. Als de tijd van paaieren gekomen is, zal het mannetje net onder het wateroppervlak luchtballen blazen zodat een schuimnest ontstaat. Met zijn bek kleeft hij de bevruchte eitjes die door het wijfje geproduceerd zijn, één voor één tegen zo'n bel.

Bijna het gebit van een mens, zo lijkt het

Achter hun voedselkraampjes zijn vrouwen druk in de weer met het uitrollen van deeg, het prepareren van gerechtjes, het frituren van snacks. En het verjagen van insecten.

In een grote bak wriemelen glibberige meervallen over elkaar. Verderop worden slangenkopvissen aan de man gebracht. Vraatzuchtige beestjes zijn dat, die zich niet schromen kikkers en karpers te verorberen, en uitzonderlijk zelfs ratten. Toch vormen ze voor de lokale gemeenschap een belangrijke voedselbron.

De pacu's, dat is een ander verhaal. Normaal houdt dit vegetarische neefje van de piranha zich enkel in het Amazonebekken op. Daar leeft hij van noten. Om die te kraken, heeft de natuur hem van een stevig stel tanden voorzien. Vol respect aanschouwen we de geopende onderkaak van een pacu – bijna het gebit van een mens, zo lijkt het.

Pacu's in de [Sepikrivier](#) in Papoea-Nieuw-Guinea uitzetten, dat leek in 1994 een slimme zet. Het visbestand was er immers sterk teruggelopen, de pacu zou de nieuwe voedselbron voor de Papoea's worden. Of

omgekeerd. Want de pacu's zochten vruchteloos de rivier af op zoek naar hun begeerde noten, tot ze Papoeamannen ontdekten die naakt te water gingen. De pacu's deden wat hun natuur hun ingaf.

Met een respectvol boogje lopen we rond de kraam met pacu's – zelfs dood bezorgen ze ons nog rillingen – om vervolgens op een bizar aanbod van slangenvlees te stoten. Vuistdikke netpythons worden er verkocht, versneden in stukjes van twintig centimeter. Het witte, rood dooraderde vlees contrasteert griezelig met het prachtige patroon van blauw en goud op de zilveren schubben.

Met nog ruim veertig kilometer voor de boeg laten we de Pan Borneo Highway achter ons. Als door een groene tunnel rijden we zuidwaarts, met aan weerszijden een abundant, schier ondoordringbare natuur. Velden of aanplantingen zijn er niet. Hier en daar weten enkele huisjes met een bescheiden hofje de allesoverheersende aanwezigheid van de jungle te doorbreken. De voortreffelijke asfaltweg leidt in de richting van [Tebedu](#). Eén van de slechts twee officiële grensovergangen tussen Maleisië en Indonesië is dat.

Maar zo ver geraken we niet, want vrij spoedig slaat Jef linksaf en gaat het oostwaarts verder, over nog maar eens een uitstekende

Pepers drogen

Langhuis – Veranda

Pepers drogen

asfaltweg. Kennelijk maakt de overheid er werk van om de langhuizen van **Kampung Mongkos** – die ze zelf sponsort – vlot toegankelijk te maken. Toerisme is een belangrijke bron van inkomsten voor Maleisië.

Even voor twaalf bereiken we onze zonnige bestemming. Amper twee kilometer hiervandaan, net over de heuvels, bevindt zich de grens met het Indonesische Kalimantan, als we de eenzame wegwijzer mogen geloven.

Animisme en christendom gaan bij de Bidayuh hand in hand

Spuuglelijk is het amalgaam van roestbruine, grijze en blauwe golfplaten waarmee het langhuis

afgedekt is. Maar als we de trappen van de paalwoning beklimmen, ontdekken we een omgeving die haar authenticiteit grotendeels heeft weten te handhaven. Op kousenvoeten schuifelen we over de veranda. Zowel het loopgedeelte als het zitgedeelte zijn in bamboe uitgevoerd. Twee oudjes zitten er in kleermakerszit gezellig te keuvelen.

Een vrij groot langhuis is het, met 24 deuren die naar evenveel familiewoningen leiden. Het staat onder leiding van een hoofdman die twee keer herkozen kan worden. Een politieke kleur heeft hij niet – in principe.

Boven of naast elke deur hangt stevast een kruisje. Vaak wordt het door een figuurtje

van bamboestokjes geflankeerd. Zo weer je boze geesten. Animisme en christendom gaan bij de Bidayuh hand in hand.

Zo'n tweehonderd jaar geleden daagden in deze streek de eerste missionarissen op. Ze vatten hun missionering op het platteland aan, omdat de bevolking daar het gemakkelijkst te overtuigen was. Tegenwoordig is de meerderheid van de bevolking van Sarawak katholiek. Afgezien van de Chinezen, die het boeddhisme of het taoïsme belijden. Zelf is Edgard anglicaan. Het waren zijn grootouders die zich tot het anglicanisme bekeerd hebben. Een anglicaan van de derde generatie, zo noemt hij zich.

Vredig is de rust die nu op de ve-

randa heerst. Maar ooit is dat anders geweest. Kogelgaten in de houten wanden getuigen van gevechten uit de jaren zestig. Een dertigtal mensen kwamen toen om bij een infiltratie vanuit Kalimantan.

Kogelgaten getuigen van gevechten uit de jaren zestig

De Indonesische president Soekarno had immers zijn zinnen gezet op het Maleisisch deel van Borneo. Voorzien van Sovjet-Russisch wapentuig trokken zijn troepen Sabah en Sarawak binnen. Vier jaar duurde deze *Konfrontasi*, van 1962 tot 1966. In de beste Koude Oorlog-traditie

schoten Britse, Australische en Nieuw-Zeelandsse troepen Maleisië te hulp. Uiteindelijk beet Soekarno in het zand.

Langs de achterzijde van het langhuis kuieren we terug. Kennelijk valt het langhuis niet alleen zeer lang, maar ook zeer breed uit. Elke

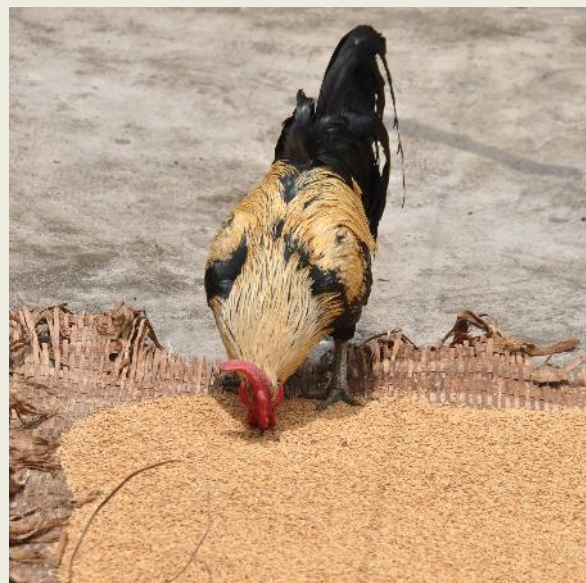

woning vormt immers een aaneenrijging van smalle kamertjes, dwars op de lengteas van het gebouw. Die heeft elkeen naar eigen goeddunken ingericht – het lijken wel Belgische koterijen.

Groene en zwarte pepers liggen op matten

op de grond te drogen. Niet alleen de peperbolletjes worden gedroogd, ook de stokjes waaraan ze groeien. Die zullen later als bemesting gebruikt worden. Ook rijst ligt te drogen. Rijst wordt hier niet alleen gepeld, waarbij het kaf verwijderd wordt, maar ook gepolijst, waarbij ook de volgende laag verwijderd wordt. Wat jammer is, want zo gaan belangrijke voedingsstoffen zoals vitamine B verloren.

Klokslag één uur gaan onze schoenen weer uit en nestelen we ons in een lokaal dat als bibliotheek ingericht is. Niet om te lezen – al trekken antieke publicaties zoals Netscape 2 en Windows 95 meteen onze aandacht – wel

om een rijk gevulde tafel alle eer aan te doen. Bij wijze van aperitief nippen we met een strootje aan onze kokosnoot, terwijl een rist lokale gerechten de tafel overspoelt – kip, bamboescheuten, twee soorten groene varen, mie, witte rijst, kleeftijst in bamboestokken.

Drie oogsten per jaar hebben ze hier, volgende maand is er weer een oogst

Als dessert komen watermeloen en helrode rijstkoekjes ter tafel, evenals de kleurrijke *kek lapis*, dé specialiteit van Sarawak. Een ge-laagd koekje op basis van tarwebloem, boter en eieren is dat. Elke laag heeft haar eigen kleur, naar gelang van de smaak die er aan toegevoegd is – meloen, aardbei, blauwe bes, amandel, munt, ...

Als een loden deken ligt de hitte over het

dorp. Buiten stoeien kinderen in het water achter een dammetje in de rivier. We kuieren het bos in en houden halt bij een boom. Maak je een kleine insnijding in de schors, dan komt er witte latex uit.

Een rubberboom dus. Een inwijkeling in feite,

want deze boom heeft zijn wortels in het Amazonegebied. Rubberplantages aanleggen lukte daar echter niet. Men moest het stellen met de exemplaren die in de vrije natuur voorhanden waren. Indianen werden als slaven ingezet om van boom tot boom te trekken om de latex te verzamelen – een

tijdsintensieve, weinig efficiënte methode.

Tot bleek dat de rubberboom die zich in het Amazonegebied maar niet liet aanplanten, wonderwel floreerde in Ceylon, omdat de grond er meer stikstof bevatte. Ook elders in Zuidoost-Azië, met name in Indonesië en Maleisië, deed de boom het uitstekend. Manaus, eertijds de rubberhoofdstad van de wereld, had voorgoed afgedaan. Een protserig operagebouw herinnert er nog aan de vergane glorie.

Iets verderop ligt een peperplantage. Peperbolletjes hangen als groene besjes aan de slingerplanten. Drie oogsten per jaar hebben ze hier, volgende maand is er weer een oogst. Witte peper krijg je als je de pepers laat drogen terwijl ze nog groen zijn. Zwarte peper krijg je als je ze pas laat drogen als ze rijp zijn.

Eén van de bomen naast het veldje is een

Luchtblazer in de smidse

Smidse – Lemmet in het vuur...

...en snel afkoelen in water

teakboom. Hout van uitstekende kwaliteit is dat – duurzaam, bestand tegen weersinvloeden, niet corrosief. Maar hoogwaardige teak krijg je enkel in de subtropen, niet hier. Want droge en natte periodes moeten elkaar afwisselen opdat het hout voldoende sterk zou zijn. Hier, in de tropen, groeit de boom te

snel, zodat het hout van een mindere kwaliteit is.

Fier pakt Patrick met zijn machete uit

Aan de rand van het dorp is een smid aan de slag. Met een handblazer drijft een jongentje het vuur aan, waarin de smid het lemmet van een mes roodgloeiend laat worden. Snel dompelt hij het daarna in koud water om het metaal te harden.

Luttele minuten hiervandaan bevindt zich **Kampung Mujat**. Ook dat langhuis willen we bezoeken. Toestemming krijgen blijkt geen probleem te zijn. Even de schoenen

aan de kant, en we kunnen de bruinrode plankenvloer van de veranda betreden.

Achter één van de deurtjes huist Patrick, een zestiger. Met een brede lach nodigt hij ons binnen. Afbeeldingen van Jezus Christus en Johannes-Paulus II hangen tegen de houten wand, en diverse familiefoto's, waaronder een jeugdige versie van Patrick.

We dalen de hoge trap af naar de keuken en de leefkamer. Fier pakt Patrick met zijn machete uit. Handgreep en foedraal zijn kunstig in hout uitgesneden. Dan komt zelfgebrouwen rijstwijn ter tafel. Gul gaat hij met de fles rond. Even later volgt

tuak, een industrieel gebouwen palmwijn. Al die tijd zit Patricks vrouw achteraan in de woning op de vloer van de badkamer kleren te schrobben – alsof ze er niet bij hoort.

Even na drie zetten we weer koers naar Kuching. Een aanplanting van cacaobomen

Kampung Mujat – Langhuis

Veranda

langs de weg trekt onze aandacht. Ook die plant is een inwijkeling uit Centraal-Amerika. Hier en daar verspreiden schoorstenen een vuile rook. Palmoliepitten worden daar verbrand. Aan mijnbouw ontsnapt deze idyllische streek niet. We spotten onder meer een kalksteenmijn en een steenkoolmijn. Dagbouw is dat doorgaans, want de lagen die ontgonnen moeten worden, liggen meestal aan de oppervlakte.

Een belangrijke rol speelt steenkool overigens niet in de energievoorziening van Maleisië. En kerncentrales komen op Borneo überhaupt niet voor. Waterkrachtcentrales staan immers voor het gros van de elektriciteitsproductie in.

Tienduizend mensen werden uit hun huizen gezet, corruptie tierde welig

---

Maar ook dat is een controversieel verhaal. Zo werd in 2011, na decennia gehakketak, in centraal Sarawak de dam van Bakun in gebruik genomen. 205 m hoog was ze, een stuwmeer ter grootte van één derde van de provincie Vlaams-Brabant ontstond. Tienduizend mensen werden uit hun huizen gezet, corruptie tierde welig, de centrale wist geen blijf met haar overcapaciteit en na enkele jaren had het verzuurde water de turbines aangetast.

Een korte stop bij het benzinstation leert ons dat het Maleisië wel voor de wind gaat als het op aardolie aankomt. Een liter benzine kost hier 1,70 ringgit – 38 eurocent. Maleisië haalt dan ook zijn eigen aardolie boven in Miri, net ten zuiden van Brunei. Via pijpleidingen vindt die deels zijn weg naar Vietnam en Thailand.

[Top](#)

Zaterdag 2 april | Kuching

Een dicht wolkendek dekt Kuching helemaal toe. Het natte wegdek doet vermoeden dat het vannacht geregend heeft. Maar het is droog als Jef ons even na negen naar het [Jabatan Muzium Sarawak](#) voert. Straks zullen we naar de provincie Sabah vliegen, maar eerst willen we ons nog even over volkeren, fauna en flora van Sarawak buigen.

Het zou vijf jaar gevegd hebben om dit kunstwerk te vervaardigen

Een kolossale houten totempaal markeert de ingang van het museum. Fraai uitgesneden is hij, met plantenmotieven en monsterachtige koppen. Niet zo vanzelfsprekend, want dit donkere ijzerhout is zeer hard. Het zou vijf jaar gevegd hebben om dit kunstwerk te vervaardigen.

Zulke totempalen kan je in het binnenland aantreffen boven het graf van een lid van de adel. Sterft zo iemand, dan wordt zijn lichaam in een boom gehangen. Dieren kluiven het vlees af, waarna het gebeente wordt verzameld en in een put geworpen. Vier slaven worden geboueid en eveneens in de put geworpen – levend, wel te verstaan. Ten slotte wordt de totempaal boven dat graf opgericht.

Op zaterdag opent het etnologiemuseum pas om tien uur, zo blijkt. We zijn dus veertig minuten te vroeg. Edgar hoort het in Keulen donderen en begint driftig op zijn smartphone te tokkelen.

Wel toegankelijk is het Akuarium. Op het eerste gezicht een oubollige bedoening, maar al die wezens, die we tot nu toe enkel panklaar op de markt zagen, in een waterbak te zien rondzwemmen, is best leuk.

Uiteraard is de pacu, het notenkrakende neefje van de piranha, weer van de partij. Evenals de arowana, het Chinese statussymbool.

De zwaarddrager blijkt zijn eitjes in het lichaam van de moeder te bevruchten en uit te broeden – eierlevendbarend noemt men dat.

Met twee rijen tanden in zijn bovenkaak heeft de kaaimansnoek wel iets weg van een alligator. Een levend fossiel is dit in feite, want al meer dan honderd miljoen

jaar zwemt hij zijn rondjes – niet in deze waterbak, uiteraard.

Vanuit warme kustwateren wil de stierhaai wel eens grote rivieren zoals de Amazone, de Mississippi of de Zambezi opzwemmen. Zowel in zoet water als in zout water voelt hij zich immers in zijn sas. Hij dankt er zijn bijnaam Zambezi-haai aan. Maar je komt hem beter niet tegen, want hij kan erg agressief uit de hoek komen.

Nog zo'n geval apart is de riemvis. Zijn naam doet hij alle eer aan. Een riem met schubben is het, maar dan sterk uitgegroot. Ruim tien meter lang kan hij worden, en een halve meter "breed". In 1996 spoelde op de Californische kust een kanjer van een riemvis aan. De iconische foto van vijftien soldaten met de riemvis in hun armen ging de wereld rond.

Genoeg gedrenteld nu, even voor tien zwaaien de deuren van het oudste museum van Borneo voor ons open. Het was Charles Brooke, de tweede Witte Radja, die dit museum liet bouwen, maar het was Alfred Wal-

lace, de grote concurrent van Charles Darwin, die de gouverneur wist te overtuigen deze investering te doen.

Met een val valt ons oog op een horloge en een menselijk gebit. Ooit zijn ze in de maag van een krokodil aangetroffen

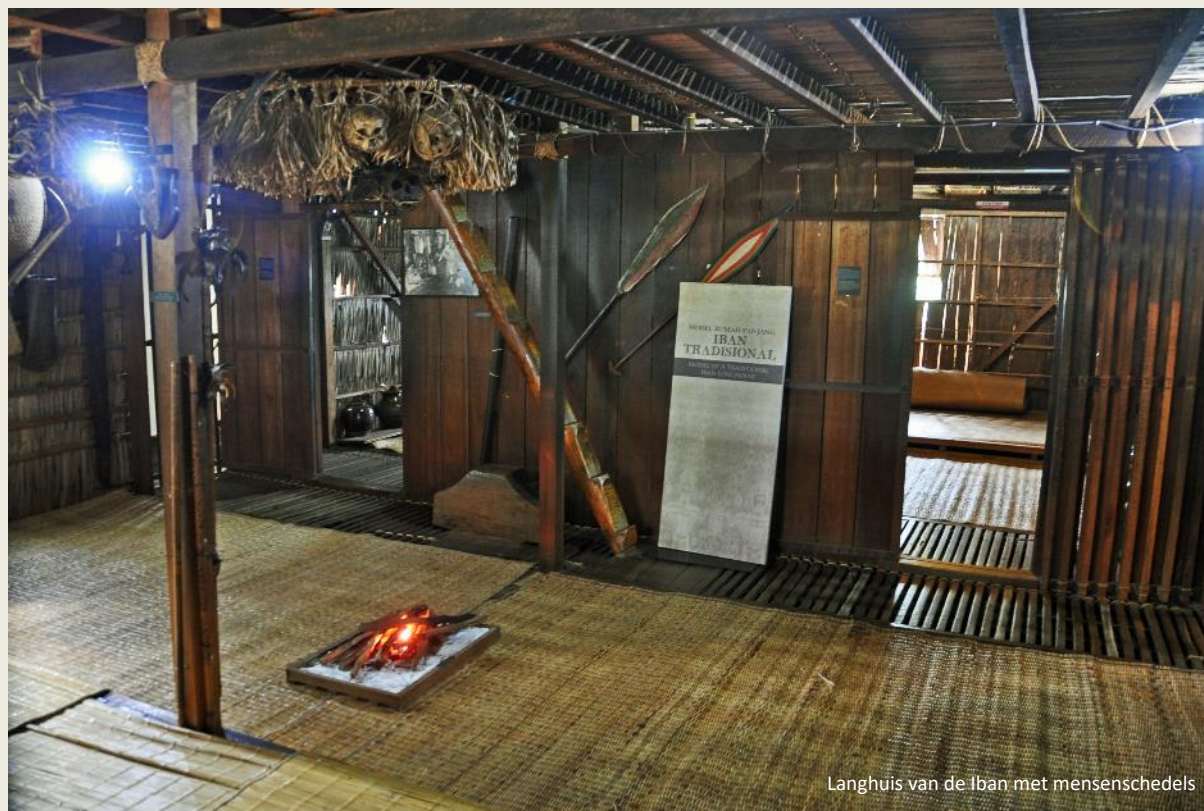

Op een drafje struinen we langs de houten kasten en de glazen vitrines. Meteen valt ons oog op een horloge en een menselijk gebit. Ooit zijn ze in de maag van een krokodil aangetroffen, maar hun eigenaars kunnen het niet meer navertellen. Wie in de rivieren wil zwemmen, weze gewaarschuwd.

Van verscheidene soorten neushoornvogels zijn opgezette exemplaren aanwezig. Zo ook van de gewone neushoornvogel, een vogel die ons allerm minst gewoon lijkt, met zijn reusachtige witte snavel en daar bovenop nog een orangerode hoorn die wat lijkt terug te krullen. Het is de zwarte band op zijn witte staart die hem gemakkelijk van zijn soortgenoten laat onderscheiden.

Jaak Palmans
© 2016, 2017

Lees het vervolg in (4/5)
[De man van het oerwoud](#)

Langhuis van de Iban met menschedels

Neushoornvogels plegen hun nest in de holte van een boom te maken. Na de bevruchting neemt het vrouwtje daar plaats, waarna het mannetje de opening dichtmetselt – op een

kleine spleet na waarlangs hij voedsel aanreikt. Overkomt het mannetje iets, dan sterft met hem zijn ganse gezinnetje.

Ook voor een *rumah panjang*, een langhuis van de Iban, is plaats ingeruimd. Althans voor een bescheiden versie ervan, met slechts twee deurtjes. Zoals het hoort, is het volledig in traditionele materialen uitgevoerd, vooral hout en gevlochten rieten matten. Aan het plafond van de veranda prijkt een krans met echte schedels – Japanners, naar verluidt. Oerwoudgeluiden dragen bij tot de gezellige sfeer.

Wat later zitten we aan boord van een Boeing 737-800 van Malaysia Airlines. MH2806 wordt een voorspoedige vlucht, daar kunnen we van op aan. Want net voor het taxiën aanvat, verschijnt een tekst op onze tv-scherm-pjes, in Arabisch schrift nog wel. De *doea* vóór het reizen is dat, de smeekbede die ook de Profeet Mohammed tot Allah richtte, telkens hij op reis vertrok. Een smeekbede die overigens steeds verhoord wordt. De vraag rijst of dat in 2014 ook het geval was bij die twee andere vluchten van Malaysia Airlines, met name MH17 en MH370.

[Top](#)